

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WPP.4521.18.2021.SZ

Druk nr 1663

Warszawa, 7 października 2021 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Sprawozdanie Rady Ministrów
z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011
r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3
w 2020 r.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny i Polityki Społecznej do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem,

Mateusz Morawiecki

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Sprawozdanie Rady
Ministrów z realizacji
ustawy z dnia 4 lutego
2011 r. o opiece nad dziećmi
w wieku do lat 3 w 2020 r.

Warszawa, 30 września 2021 r.

Spis treści

Spis treści	1
Wprowadzenie	2
I. Charakterystyka systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	2
1. Formy opieki nad małymi dziećmi	2
1.1. Żłobek	2
1.2. Klub dziecięcy	3
1.3. Dzienny opiekun	4
1.4. Niania	5
2. Nadzór i odpowiedzialność za realizację zadań wynikających z ustawy	6
3. Kadra w instytucjach opieki nad dziećmi (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie)	7
3.1. Kwalifikacje kadry	7
3.2. Szkolenie osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3	8
II. Realizacja ustawy	9
1. Żłobki	14
2. Kluby dziecięce	15
3. Dzienni opiekunowie	16
4. Nianie	16
5. Opłaty i wydatki na realizację zadań wynikających z ustawy	17
5.1. Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” 2020	19
5.2. Środki UE z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój	26
6. Podsumowanie	27
Spis tabel i wykresów	31

Wprowadzenie

Art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2021 r. poz. 75, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, zobowiązuje Radę Ministrów do corocznego przedstawiania Sejmowi i Senatowi, w terminie do dnia 30 września, sprawozdania z realizacji ustawy.

Przedkładane sprawozdanie z realizacji ustawy jest dziewiątą oceną efektów jej obowiązywania.

Biorąc pod uwagę, że rodzice jako jedną z barier w posiadaniu dzieci wskazują brak możliwości łączenia życia zawodowego i rodzinnego, Rząd jako jeden z priorytetów polityki rodzinnej przyjął rozwój instytucji opieki nad dziećmi najmłodszymi – żłobków, klubów dziecięcych, dziennych opiekunów. Żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie pełnią ważną rolę w odkrywaniu świata przez dziecko oraz w kształtowaniu jego otwartej postawy.

I. Charakterystyka systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3

1. Formy opieki nad małymi dziećmi

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

Każda z ww. form opieki ma swoją specyfikę i odpowiada na inne zapotrzebowanie rodziców. Opieka nad dzieckiem w formach określonych w ustawie może być sprawowana do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia lub w przypadku gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia.

W ramach opieki realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna.

Prowadzenie żłobka lub klubu dziecięcego jest działalnością regulowaną w rozumieniu ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162) i wymaga wpisu do prowadzonego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

Do rejestru żłobków i klubów dziecięcych mogą zostać wpisane tylko te żłobki i kluby dziecięce, które spełniają standardy określone w ustawie. Podobnie do wykazu dziennych opiekunów mogą zostać wpisane jedynie osoby spełniające wymogi ustawy.

1.1. Żłobek

Opieka w żłobku jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 20. tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia lub w przypadku gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia. Opieka żłobka obejmuje do 10 godzin dziennie względem każdego dziecka

(w szczególnie uzasadnionych przypadkach wymiar ten może być, na wniosek rodzica dziecka, wydłużony za dodatkową opłatą).

Żłobki mogą tworzyć jednostki samorządu terytorialnego, zwane dalej zamiennie: „jst” (gminy, powiaty, województwa), instytucje publiczne, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. W żłobku zapewnia się dziecku opiekę w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych. Do zadań żłobka należy także zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

Żłobek zapewnia przebywającym w nim dzieciom wyżywienie zgodne z wymaganiami dla danej grupy wiekowej wynikającymi z aktualnych norm żywienia dla populacji polskiej, opracowywanych przez Instytut Żywności i Żywienia im. prof. dra med. Aleksandra Szczygła w Warszawie.

W żłobku jeden opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne, dziecko wymagające szczególnej opieki lub dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia – maksymalnie nad pięciorgiem dzieci.

Ponadto w żłobku, do którego uczęszcza więcej niż dwadzieścioro dzieci, zatrudnia się przynajmniej jedną pielęgniarkę lub położną.

W lokalu, w którym tworzony i prowadzony jest żłobek, wymagane jest jedno pomieszczenie przeznaczone na pobyt dzieci, przy czym należy zapewnić dzieciom miejsce do odpoczynku. Powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt od 3 do 5 dzieci wynosi co najmniej 16 m². W przypadku liczby dzieci większej niż 5 powierzchnia pomieszczenia ulega odpowiedniemu zwiększeniu na każde kolejne dziecko, z tym że o co najmniej 2 m², jeżeli czas pobytu dziecka nie przekracza 5 godzin dziennie i co najmniej 2,5 m², jeżeli czas pobytu dziecka przekracza 5 godzin dziennie.

1.2. Klub dziecięcy

Opieka w klubie dziecięcym jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 1. roku życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, a w przypadku gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia.

Kluby dziecięce mogą tworzyć i prowadzić jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

W klubie dziecięcym, podobnie jak w żłobku, opiekę zapewnia się dziecku w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych, w wymiarze do 10 godzin dziennie względem każdego dziecka (w szczególnie uzasadnionych przypadkach wymiar ten może być, na wniosek rodzica dziecka, wydłużony za dodatkową opłatą).

Do zadań klubu dziecięcego należy także zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

Podobnie jak żłobek, klub dziecięcy zapewnia przebywającym w nim dzieciom wyżywienie zgodne z wymaganiami dla danej grupy wiekowej wynikającymi z aktualnych norm żywienia dla populacji polskiej, opracowywanych przez Instytut Żywności i Żywienia im. prof. dra med. Aleksandra Szczygła w Warszawie.

W klubie dziecięcym jeden opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne lub dziecko wymagające szczególnej opieki, maksymalnie nad pięciorgiem dzieci.

Warunki lokalowe dla klubów dziecięcych są analogiczne z wymogami dla żłobków, przy czym kluby dziecięce są instytucjami mniejszymi i bardziej kameralnymi niż żłobki – mogą mieć nie więcej niż 30 miejsc.

1.3. Dzienny opiekun

Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna sprawująca opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20. tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia (4. rok życia w sytuacji analogicznej jak w przypadku pobytu w żłobku), zatrudniana przez jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, województwa), instytucje publiczne, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, na podstawie umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Umowa o świadczenie usług zawierana z dziennym opiekunem określa warunki wykonywania pracy przez dziennego opiekuna, w tym m.in.: strony umowy, cel i przedmiot umowy, czas i miejsce sprawowania opieki, liczbę dzieci powierzonych opiece, obowiązki dziennego opiekuna, wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty, czas, na jaki umowa została zawarta, warunki i sposób zmiany, a także rozwiązania umowy oraz warunki czasowego niesprawowania opieki, w szczególności związanego z wypoczynkiem dziennego opiekuna.

Dzienny opiekun może sprawować opiekę nad dziećmi także w ramach własnej działalności gospodarczej.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę w domu lub mieszkaniu spełniającym warunki zapewniające bezpieczną opiekę nad dziećmi. Podmiot zatrudniający dziennego opiekuna może udostępnić lub wyposażyć lokal w celu sprawowania opieki przez dziennego opiekuna.

Dzienny opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie pięciorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci.

Możliwe jest zwiększenie liczby dzieci powierzonych opiece dziennego opiekuna (do ośmiorga dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku

życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki – do pięciorga dzieci), przy spełnieniu łącznie dwóch warunków – zgody wszystkich rodziców oraz zapewnienia dziennemu opiekunowi pomocy rodzica.

Przy określaniu liczby dzieci, nad którymi opiekę może sprawować dzienny opiekun, należy również brać pod uwagę możliwości lokalowe.

Zorganizowanie opieki sprawowanej przez dziennego opiekuna nie wymaga tak dużych nakładów finansowych, jak np. w przypadku utworzenia żłobka, czy klubu dziecięcego. Opieka jest sprawowana w warunkach domowych, a czas sprawowania opieki przez dziennego opiekuna jest efektywniej dopasowany do czasu pracy rodziców.

Dzienny opiekun jest formą opieki przeznaczoną dla małej liczby dzieci. Daje możliwość zorganizowania instytucjonalnej opieki szczególnie w niewielkich gminach wiejskich, gdzie nie ma potrzeby otwierania żłobka bądź klubu dziecięcego ze względu na niewielką liczbę dzieci w wieku żłobkowym.

1.4. Niania

Niania jest formą opieki indywidualnej nad dziećmi w wieku od ukończenia 20. tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia (4. rok życia w sytuacji analogicznej jak w przypadku pobytu w żłobku), sprawowanej przez osobę zatrudnioną w tym celu przez rodziców dziecka, na podstawie umowy uaktywniającej.

Umowa jest zawierana w formie pisemnej i określa m.in.: strony umowy, jej cel i przedmiot, czas i miejsce sprawowania opieki, liczbę dzieci powierzonych opiece, obowiązki niani, wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty, czas, na jaki umowa została zawarta, a także warunki, sposób zmiany oraz rozwiązania umowy.

W przypadku spełnienia określonych niżej warunków, za nianię opłacane są z budżetu państwa przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) składki na ubezpieczenia społeczne (ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż połowa wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego zgodnie z przepisami o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Od nadwyżki powyżej kwoty minimalnego wynagrodzenia składki za nianię opłaca rodzic.

Warunkiem skorzystania z tego rozwiązania jest praca zawodowa obojga rodziców dziecka (lub rodzica, w przypadku osoby samotnie wychowującej dziecko) oraz sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 (wyjątkowo – w przypadkach wskazanych w ustawie – do 4 lat). Jednocześnie konieczne jest zgłoszenie niani do ZUS w terminie 7 dni od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia wykonywania pracy.

Za pośrednictwem ZUS, w sposób wyżej określony, z budżetu państwa, opłacane są składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne za nianie zatrudniane także przez rodziców albo rodzica samotnie wychowującego dziecko, którzy świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych, prowadzą pozarolniczą działalność lub działalność rolniczą.

2. Nadzór i odpowiedzialność za realizację zadań wynikających z ustawy

Zadania z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 są zadaniem własnym gminy. Omawiana ustawa nakłada na gminę dwa rodzaje zadań własnych: obligatoryjne i fakultatywne (realizowane w takim zakresie, w jakim jest to możliwe ze względu na środki posiadane w budżecie oraz lokalne potrzeby).

Zadania **obligatoryjne** gminy w zakresie organizacji i funkcjonowania opieki nad małymi dziećmi obejmują:

- 1) nadzór nad żłobkami, klubami dziecięcymi oraz dziennymi opiekunami w zakresie warunków i jakości świadczonej opieki, a także zgodności danych zawartych odpowiednio w rejestrze lub wykazie ze stanem faktycznym oraz wywiązywanie się podmiotów prowadzących żłobki i kluby dziecięce oraz zatrudniających dziennych opiekunów z obowiązku sporządzania i przekazywania sprawozdań;
- 2) wydanie opinii potwierdzającej spełnienie wymagań sanitarno-lokalowych w przypadku klubów dziecięcych;
- 3) udzielanie wyjaśnień oraz przekazywanie wytycznych w sprawie warunków sanitarno-lokalowych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzony żłobek lub klub dziecięcy;
- 4) ustalanie przez radę gminy, w drodze uchwały, maksymalnej wysokości opłaty za pobyt dziecka w żłobku lub klubie dziecięcym **utworzonym przez gminę albo u dziennego opiekuna zatrudnionego przez gminę** oraz maksymalną wysokość opłaty za wyżywienie (odpowiednio, do zadań rady powiatu lub sejmiku województwa należy ustalanie w drodze uchwały maksymalnej wysokości opłaty za pobyt dziecka i jego wyżywienie w instytucjach opieki prowadzonych przez te jednostki);
- 5) prowadzenie rejestru żłobków i klubów dziecięcych;
- 6) prowadzenie wykazu podmiotów zatrudniających dziennych opiekunów oraz dziennych opiekunów przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta;
- 7) realizację obowiązku sprawozdawczego.

Natomiast zadania **fakultatywne** gmin w zakresie opieki nad małymi dziećmi są następujące:

- 1) przeprowadzanie, przed dokonaniem wpisu do wykazu dziennych opiekunów oraz podmiotów zatrudniających dziennych opiekunów, wizytacji lokalu, w którym sprawowana będzie opieka przez dziennego opiekuna;
- 2) zlecenie organizacji opieki nad dziećmi;
- 3) określanie przez radę gminy, w drodze uchwały, warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od ponoszenia opłat;
- 4) podejmowanie przez radę gminy uchwały w sprawie wysokości i zasad ustalania oraz rozliczania dotacji celowej dla podmiotów prowadzących żłobek lub klub dziecięcy, lub zatrudniających dziennych opiekunów, na każde dziecko objęte opieką w żłobku lub klubie dziecięcym lub przez dziennego opiekuna.

3. Kadra w instytucjach opieki nad dziećmi (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie)

3.1. Kwalifikacje kadry

Osoby zatrudnione do wykonywania pracy lub świadczenia usług dla żłobka lub klubu dziecięcego, w tym personel pomocniczy, nie mogą figurować w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym, a także nie mogą być skazane prawomocnym wyrokiem za inne przestępstwo umyślne.

W przypadku żłobków i klubów dziecięcych niepublicznych kwestia kwalifikacji personelu pomocniczego pozostawiona jest swobodnej decyzji podmiotu prowadzącego żłobek lub klub dziecięcy. Natomiast pracownicy w żłobkach i klubach dziecięcych prowadzonych przez gminy mają status pracowników samorządowych. W związku z powyższym w zakresie zatrudniania oraz minimalnych wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników zatrudnianych na stanowiskach pomocniczych i obsługi w tych placówkach mają zastosowanie stosowne przepisy dotyczące pracowników samorządowych.

Wszystkie osoby zatrudnione w żłobku lub klubie dziecięcym na stanowiskach związanych z bezpośrednim sprawowaniem opieki nad dziećmi powinny posiadać kwalifikacje: pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, pedagoga społeczno-wychowawczego, pedagoga wczesnej edukacji, terapeuty pedagogicznego. Mogą to być również osoby, które ukończyły studia lub studia podyplomowe na kierunku lub specjalności: wczesne wspomaganie rozwoju, wspomaganie rozwoju dzieci w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w żłobkach i przedszkolach, edukacja prorozwojowa, pedagogika małego dziecka, psychologia dziecięca, psychologia wspierania rozwoju i kształcenia lub psychologia wychowawcza.

Opiekunem może być także osoba, która odbyła nie wcześniej niż 2 lata przed podjęciem zatrudnienia na tym stanowisku szkolenie z udzielania dziecku pierwszej pomocy oraz posiada co najmniej wykształcenie:

- 1) wyższe na dowolnym kierunku, którego program obejmuje zagadnienia związane z opieką nad małym dzieckiem lub jego rozwojem, i odbyła 80-godzinne szkolenie w celu uaktualnienia i uzupełnienia wiedzy oraz umiejętności lub
- 2) średnie lub średnie branżowe oraz co najmniej roczne doświadczenie w pracy z dziećmi w wieku do lat 3 (przy czym jeśli osoba ta nie pracowała z dziećmi w wieku do lat 3 przez okres co najmniej 6 miesięcy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia jako opiekun, zobowiązana jest w ciągu 6 miesięcy od rozpoczęcia pracy na stanowisku opiekuna odbyć 80-godzinne szkolenie w celu uaktualnienia i uzupełnienia wiedzy oraz umiejętności) lub przed zatrudnieniem jako opiekun w żłobku lub w klubie dziecięcym odbyła 280-godzinne szkolenie, z czego co najmniej 80 godzin w formie zajęć praktycznych, polegających na sprawowaniu opieki nad dzieckiem pod kierunkiem posiadającego stosowne kwalifikacje opiekuna.

Dyrektorem żłobka może być osoba, która posiada wykształcenie wyższe i co najmniej 3 lata doświadczenia w pracy z dziećmi albo co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe oraz 5 lat doświadczenia w pracy z dziećmi.

W żłobku, do którego uczęszcza więcej niż dwadzieścioro dzieci, zatrudnia się przynajmniej jedną pielęgniarkę lub położną.

Osobą kierującą pracą klubu dziecięcego może być osoba posiadająca kwalifikacje wymagane od opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym.

W przypadku dziennego opiekuna, osoba, która nie pracowała z dziećmi w wieku do lat 3 przez okres co najmniej 12 miesięcy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia jako dzienny opiekun, obowiązana jest odbyć 160-godzinne szkolenie, a w przypadku gdy posiada kwalifikacje pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, pedagoga społeczno-wychowawczego, pedagoga wczesnej edukacji, terapeuty pedagogicznego lub ukończyła studia lub studia podyplomowe na kierunku lub specjalności: wczesne wspomaganie rozwoju, wspomaganie rozwoju dzieci w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w żłobkach i przedszkolach, edukacja prorozwojowa, pedagogika małego dziecka, psychologia dziecięca, psychologia wspierania rozwoju i kształcenia lub psychologia wychowawcza – 40-godzinne szkolenie uzupełniające, w tym z zakresu udzielania dziecku pierwszej pomocy.

Ponadto dyrektorem żłobka, osobą kierującą pracą klubu dziecięcego oraz osobą prowadzącą żłobek lub klub dziecięcy (w przypadku osób fizycznych), opiekunem, pielęgniarką, położną, wolontariuszem w żłobku lub klubie dziecięcym oraz dziennym opiekunem może być osoba, która:

- 1) daje rękojmię należytego sprawowania opieki nad dziećmi;
- 2) nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie została jej zawieszona ani ograniczona;
- 3) wypełnia obowiązek alimentacyjny, w przypadku gdy taki obowiązek został nałożony na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd;
- 4) nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przystępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym;
- 5) nie została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne.

3.2. Szkolenie osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3

Szkolenia kandydatów do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 przeprowadzane są przez różne instytucje szkoleniowe na podstawie programów szkoleń zatwierdzonych decyzją ministra właściwego do spraw rodziny. Programy szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym oraz dziennego opiekuna opracowywane są na podstawie zakresów programów szkoleń określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresu programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym

oraz dziennego opiekuna (Dz. U. z 2020 r. poz. 1205), które zawiera minimalne wymagania dotyczące tematyki poszczególnych rodzajów szkoleń.

W 2020 r. minister właściwy do spraw rodziny wydał 36 decyzji dotyczących ww. programów szkoleń, w tym 30 decyzji zatwierdzających programy szkoleń. Od wejścia w życie ustawy do końca 2020 r. zostało wydanych łącznie 343 decyzji zatwierdzających programy szkoleń, jednak do końca 2020 r. dla 155 decyzji wydanych w latach 2011–2015 upłynął 5-letni termin ważności.

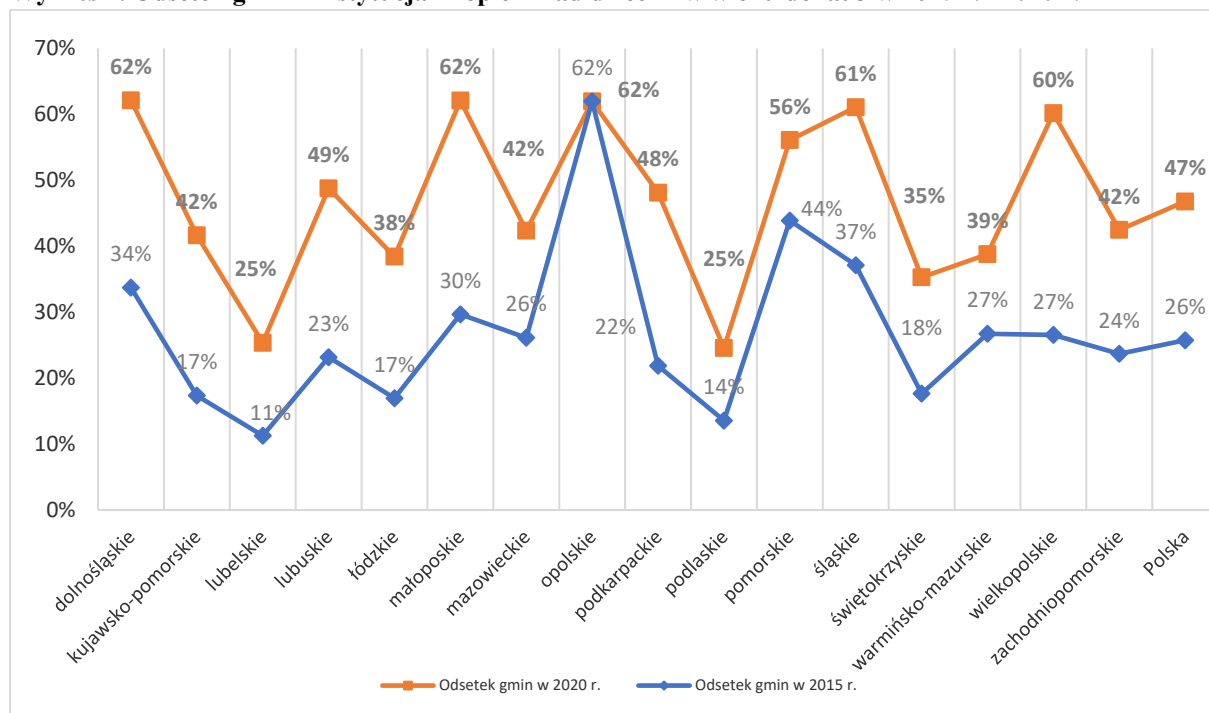
II. Realizacja ustawy

Kolejny rok funkcjonowania ustawy pokazuje systematyczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi, liczby miejsc opieki oraz liczby dzieci przebywających w tych instytucjach.

Na koniec 2020 r. instytucje opieki – żłobki, kluby dziecięce oraz dzienni opiekunowie – funkcjonowały w 1 131 gminach, czyli w 47% wszystkich gmin w Polsce (na koniec 2019 r. było to 1 039 gmin, co stanowiło 42%, podczas gdy na koniec 2015 r. – 26%). Instytucje te funkcjonowały w 483 gminach wiejskich, tj. w 31% wszystkich gmin wiejskich (na koniec 2019 r. było to 396 gmin, co stanowiło 25% wszystkich gmin wiejskich).

Szczegółowe informacje z podziałem na województwa przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2015 r. i 2020 r.

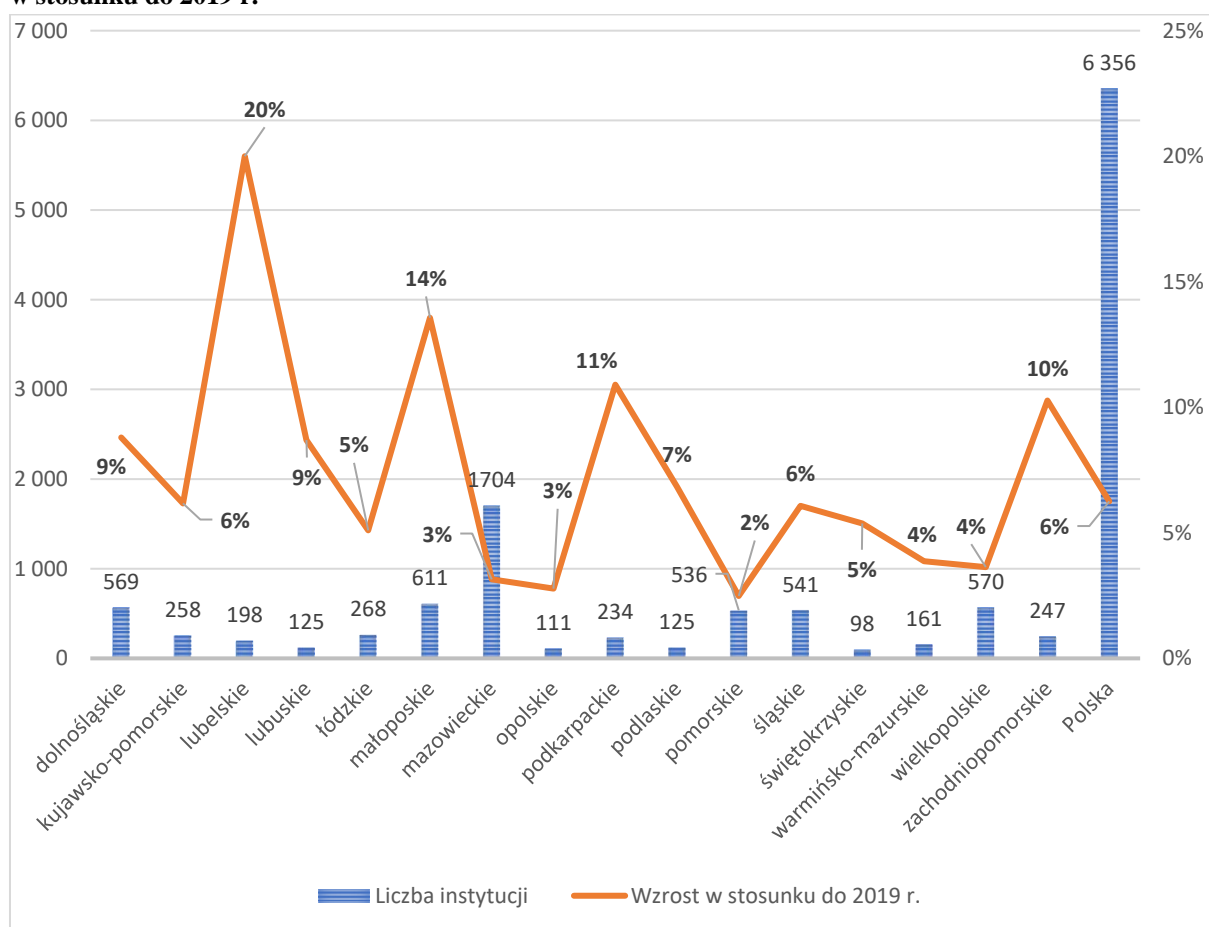

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2015 r. i 2020 r. (stan na 31 grudnia danego roku).

W 2020 r. o ok. 6% wzrosła liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Na koniec 2020 r. funkcjonowało 6 356 instytucji (na koniec 2019 r. – 5 982), z tego 3 985 żłobków (2019 r. – 3 671), 795 klubów dziecięcych (2019 r. – 733) i 1 576 dziennych opiekunów (2019 r. – 1 578). W gminach wiejskich funkcjonowało 919 instytucji, co oznacza wzrost o 13,2% (2019 r. – 812), z tego 589 żłobków (2019 r. – 494), 167 klubów dziecięcych (2019 r. – 131) i 163 dziennych opiekunów (2019 r. – 187).

Szczegółowe informacje z podziałem na województwa przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 na koniec 2020 r. oraz dynamika wzrostu w stosunku do 2019 r.

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2019 r. i 2020 r. (stan na 31 grudnia danego roku).

W 2020 r. instytucje opieki – żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie – oferowały łącznie ok. 189,3 tys. miejsc, w tym ok. 21,4 tys. miejsc na terenach wiejskich, podczas gdy w 2019 r. było to odpowiednio ok. 172,2 tys. i 17,7 tys. miejsc. Najwięcej miejsc opieki, bo ok. 81,1% wszystkich miejsc, oferowały, tak jak w latach ubiegłych, żłobki.

Tabela 1. Liczba instytucji oraz liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011–2020

Rok	Liczba instytucji				Liczba miejsc opieki			
	ogółem	żłobki	kluby dziecięce	dzienni opiekunowie	ogółem	żłobki	kluby dziecięce	dzienni opiekunowie
2011	571	523	48	0	32 053	31 844	209	0
2012	926	791	105	30	39 967	39 236	652	79
2013	1 511	1 243	212	56	56 042	53 032	2 890	120
2014	2 493	1 667	384	442	71 386	65 081	5 764	541
2015	2 990	1 967	453	570	83 960	75 756	7 389	815
2016	3 451	2 272	515	664	95 419	86 185	8 332	902
2017	4 271	2 616	629	1 026	111 348	99 255	10 756	1 337
2018	5 080	3 155	676	1 249	144 922	126 592	11 871	6 459
2019	5 982	3 671	733	1 578	172 208	149 388	13 545	9 275
2020	6 356	3 985	795	1 576	189 269	164 843	14 982	9 444

Źródło: Sprawozdania z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011–2020. Sprawozdania z roku 2011 i 2012 nie ujmują liczby miejsc w podmiotach niepublicznych.

Odniesienie liczby miejsc opieki do liczby dzieci w wieku 1–2 lata pokazuje, że w skali kraju co 4. dziecko w tej grupie wiekowej miało zapewnioną opiekę w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna.

Tabela 2. Liczba dzieci w wieku 1–2 lata na miejsce w żłobku, klubie dziecięcym i u dziennego opiekuna

Lp.	Województwa	Liczba miejsc opieki			Liczba dzieci na 1 miejsce		
		2015 r.	2019 r.	2020 r.	2015 r.	2019 r.	2020 r.
1	dolnośląskie	8 799	17 751	19 823	9	3	3
2	kujawsko-pomorskie	3 048	7 186	8 248	13	6	5
3	lubelskie	2 906	6 168	7 327	13	7	5
4	lubuskie	2 663	4 456	4 901	7	4	4
5	łódzkie	4 194	8 731	9 455	11	5	5
6	małopolskie	7 762	16 839	19 005	9	5	4
7	mazowieckie	15 527	34 079	36 017	7	4	3
8	opolskie	2 937	4 821	5 255	6	4	3
9	podkarpackie	3 799	7 709	8 871	10	6	5
10	podlaskie	2 341	4 723	5 121	9	5	4
11	pomorskie	5 580	11 009	12 333	9	5	4
12	śląskie	8 623	17 389	19 361	10	5	4
13	świętokrzyskie	1 523	2 913	3 333	14	7	6
14	warmińsko-mazurskie	1 896	4 173	4 429	14	7	6
15	wielkopolskie	8 160	16 350	17 343	9	5	4
16	zachodniopomorskie	4 202	7 911	8 447	7	4	4
	POLSKA	83 960	172 208	189 269	9	5	4

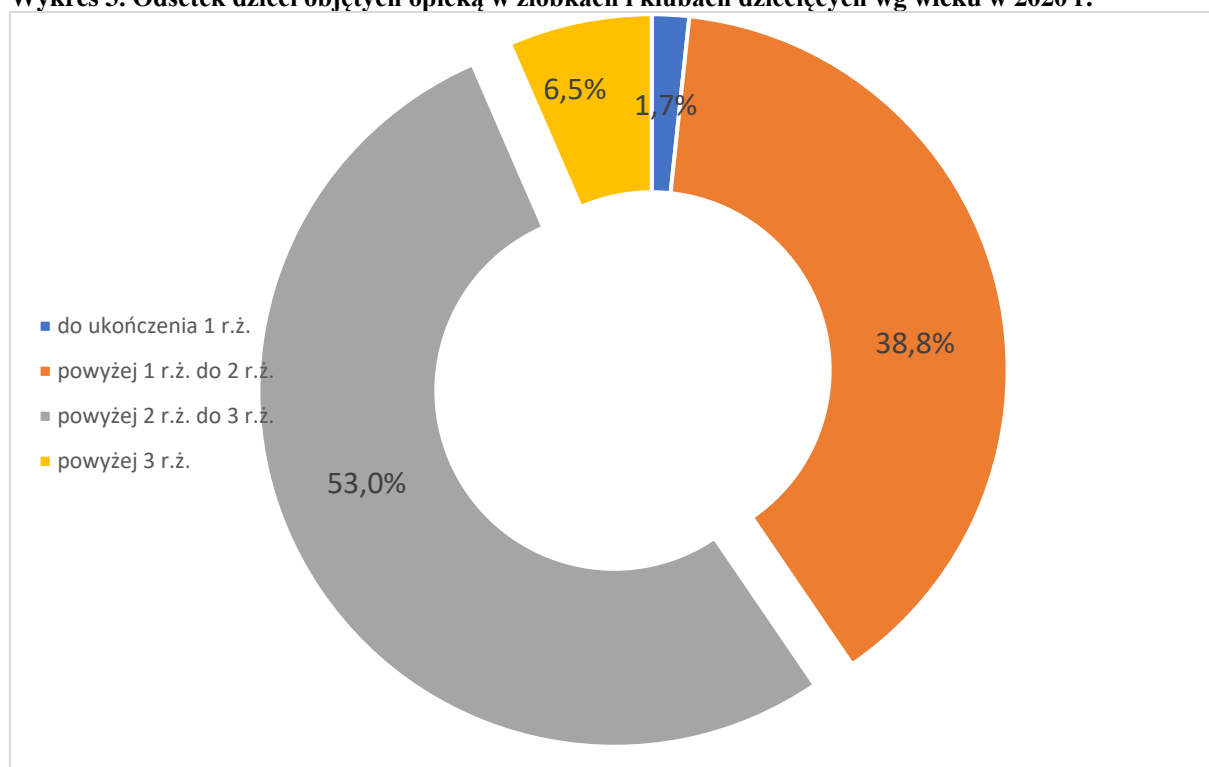
Źródło: Sprawozdanie z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2015 r., 2019 r. i 2020 r. (stan na 31 grudnia danego roku) oraz dane GUS w zakresie liczby dzieci w wieku do lat 3.

Na koniec 2020 r. w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennego opiekuna przebywało ok. 153,1 tys. dzieci. Najliczniejszą grupę dzieci objętych opieką stanowiły dzieci powyżej

2. roku życia do ukończenia 3. roku życia – tak jak w latach 2012–2019 stanowiły one ponad połowę (ok. 75,4 tys., tj. 53%) wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach, klubach dziecięcych i dziennych opiekunów, natomiast najmniej liczną grupę stanowiły dzieci do ukończenia 1. roku życia (2,4 tys., tj. 1,7%). Należy jednak mieć na uwadze, że rodzice najczęściej sami sprawują opiekę nad dziećmi poniżej 1. roku życia, korzystając z urlopu rodzicielskiego, a dodatkowo, zgodnie z przepisami ustawy, w klubach dziecięcych przebywają dzieci w wieku powyżej 1. roku życia, co wpływa na procentowy udział tej grupy wiekowej w całej grupie dzieci objętych opieką w różnych formach opieki.

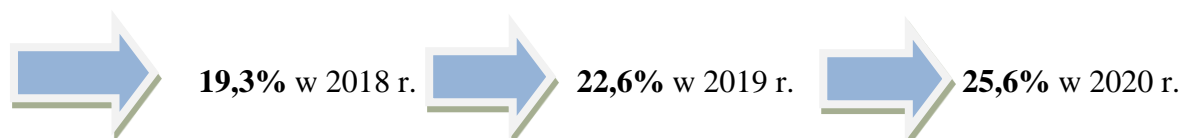
Dzieci niepełnosprawne oraz wymagające szczególnej opieki stanowiły ok. 0,9% (1,3 tys.) wszystkich dzieci korzystających z opieki w żłobkach i klubach dziecięcych.

Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych wg wieku w 2020 r.

Źródło: Informacje GUS na temat dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych.

Na koniec 2020 r. w żłobkach, klubach dziecięcych, pod opieką dziennych opiekunów i niań było ogółem ok. 25,6% dzieci w wieku powyżej 1. roku życia do 3. roku życia, tj. najliczniejszych roczników objętych opieką – dzieci do 1 roku życia w przeważającej mierze objęte są opieką rodzicielską. Natomiast, odsetek dzieci w wieku do 3. roku życia (tj. w rocznikach 0, 1 i 2) objętych opieką ww. instytucji wynosił 17,5% (17% bez uwzględnienia dzieci pod opieką niań).

Na koniec 2020 r. w sprawozdaniach przekazywanych przez gminy oraz podmioty niepubliczne w 616 gminach (tj. ok. 25% wszystkich gmin w Polsce) zadeklarowano potrzebę utworzenia nowych miejsc opieki – określając to zapotrzebowanie łącznie na ok. 61 tys. miejsc, z tego ok. 53 tys. miejsc w żłobkach, 2,9 tys. w klubach dziecięcych oraz 5,1 tys. u dziennych opiekunów. Z gmin, które zadeklarowały potrzebę utworzenia nowych miejsc opieki, 193 to gminy wiejskie. Zgłosiły one zapotrzebowanie na 3,7 tys. miejsc opieki. Na koniec 2019 r. zapotrzebowanie na 79,3 tys. miejsc opieki zgłosiło 649 gmin (tj. ok. 26% wszystkich gmin w Polsce).

Tabela 3. Odsetek dzieci w wieku 1–2 lata objętych opieką

Lp.	Nazwa	Liczba miejsc w instytucjach	Liczba niań	Łączna liczba miejsc	Odsetek dzieci objętych opieką
1	dolnośląskie	19 823	644	20 467	37,2%
2	kujawsko-pomorskie	8 248	534	8 782	22,5%
3	lubelskie	7 327	81	7 408	19,1%
4	lubuskie	4 901	109	5 010	27,2%
5	łódzkie	9 455	177	9 632	21,8%
6	małopolskie	19 005	610	19 615	26,1%
7	mazowieckie	36 017	1 106	37 123	30,8%
8	opolskie	5 255	46	5 301	31,1%
9	podkarpackie	8 871	142	9 013	21,4%
10	podlaskie	5 121	61	5 182	22,5%
11	pomorskie	12 333	375	12 708	24,0%
12	śląskie	19 361	405	19 766	23,9%
13	świętokrzyskie	3 333	51	3 384	16,3%
14	warmińsko-mazurskie	4 429	218	4 647	17,6%
15	wielkopolskie	17 343	525	17 868	23,5%
16	zachodniopomorskie	8 447	461	8 908	29,9%
	POLSKA	189 269	5 559	194 828	25,6%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2020 r. (stan na 31 grudnia 2020 r.) oraz dane GUS w zakresie liczby dzieci w wieku do lat 3 i dane ZUS na temat niań.

Odniesienie zgłaszanego zapotrzebowania na miejsca opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów do liczby dzieci w wieku 1–2 lata pokazuje, że zapotrzebowanie to dotyczy w skali Polski 8% dzieci. Przy czym zapotrzebowanie przekraczające 8% zgłaszają w większej mierze te województwa, w których odsetek dzieci w wieku 1–2 lat objętych opieką w ww. instytucjach jest wyższy niż przeciętnie w skali Polski (24,8%)¹, tj. województwo dolnośląskie, lubuskie, mazowieckie i zachodniopomorskie. W województwie pomorskim bardzo duże zapotrzebowanie zgłosiło UMP Gdańska, wynoszące ok. 9 tys. miejsc.

¹ Dzieci w wieku 1-2 lat bez uwzględnienia dzieci pod opieką niań.

Województwa,
w których odsetek dzieci w wieku 1-2
jest wyższy od przeciętnej w Polsce
(24,8%)

- dolnośląskie - 36,1%
- opolskie - 30,8%
- mazowieckie - 29,9%
- zachodniopomorskie - 28,3%
- lubuskie - 26,6%
- małopolskie - 25,3%

Województwa, w których udział
zapotrzebowania na miejsca opieki
w stosunku do liczby dzieci
w wieku 1-2 lata jest wyższy od
przeciętnej w Polsce (8,0%)

- pomorskie - 21%
- podlaskie - 14,6%
- mazowieckie - 12,4%
- lubuskie - 9,4%
- zachodniopomorskie - 13%
- dolnośląskie - 9%
- małopolskie - 8,3%

Gdyby zrealizowane zostało zapotrzebowanie na miejsca opieki dla dzieci w wieku 1–2 lat (bez miejsc opieki u niań) to, uwzględniając już istniejące miejsca, najwyższy odsetek dzieci objętych opieką osiągnęłyby województwa: pomorskie (44,4%), dolnośląskie (43,8%) i mazowieckie (42,3%). W skali kraju wskaźnik dostępności miejsc opieki dla dzieci w wieku 1–2 wyniósłby 32,8%². Zatem stopniowa realizacja już zgłaszanego zapotrzebowania umożliwiłaby objęcie opieką coraz większej liczby dzieci.

1. Żłobki

Na koniec 2020 r. funkcjonowało 3 985 żłobków. Żłobki prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego, zwane dalej „jst” (gminne), stanowiły 24% ogółu żłobków (957), a żłobki niepubliczne – 76% (3 028). Utrzymana została zatem występująca w latach ubiegłych relacja pomiędzy liczbą żłobków publicznych i niepublicznych. Przy czym wzrósł udział żłobków tworzonych i prowadzonych przez jst o 1 punkt procentowy (do 24%) oraz spadł udział tworzonych i prowadzonych przez osoby fizyczne o 1 punkt procentowy (do 52%). Natomiast utrzymał się na poziomie 24% udział żłobków prowadzonych przez osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej (tabela 4).

Żłobki dysponowały ok. 164,8 tys. miejsc opieki, co stanowiło ok. 87,1% wszystkich miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. W porównaniu z 2019 r. jest to wzrost o ponad 15,5 tys. miejsc, tj. o 10%. Żłobki utworzone przez jst dysponowały 65,5 tys. miejsc opieki, utworzone przez osoby fizyczne – 64,3 tys., a utworzone przez osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej – 35,1 tys. Oznacza to, że żłobki utworzone przez podmioty inne niż jst dysponowały 60,3% miejsc opieki.

² Dotyczy dzieci w wieku 1-2 bez dzieci pod opieką niań.

Tabela 4. Liczba żłobków w latach 2011–2020 wg podmiotu tworzącego

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	liczba									
żłobki utworzone przez:	523	791	1 243	1 667	1 967	2 272	2 616	3 155	3 671	3 985
jst (gminy)	352	409	443	485	531	588	661	760	852	957
osoby fizyczne	145	317	600	862	1 070	1 258	1 449	1 716	1 936	2 066
osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej	26	65	200	320	366	426	506	679	883	962
	%									
żłobki utworzone przez:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
jst (gminy)	67%	52%	36%	29%	27%	26%	25%	24%	23%	24%
osoby fizyczne	28%	40%	48%	52%	54%	55%	55%	54%	53%	52%
osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej	5%	8%	16%	19%	19%	19%	19%	22%	24%	24%

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011–2020 r.

Na koniec 2020 r. w żłobkach zatrudnionych było ok. 36,4 tys. osób (w 2019 r. – 34,3 tys.), w tym ok. 22,1 tys. osób na stanowisku opiekuna (co stanowiło ok. 61% wszystkich zatrudnionych) (w 2019 r. – 21 tys.), a ok. 2,4 tys. osób na stanowisku pielęgniarki lub położnej (ok. 7% wszystkich zatrudnionych) (w 2019 r. – 2,4 tys. osób). Pozostałe osoby nie sprawowały opieki nad dziećmi, np. zajmowały się obsługą. Liczba dzieci przypadająca na 1 opiekuna (osobę zatrudnioną na stanowisku opiekuna oraz pielęgniarki lub położnej) wynosiła 5,4 dzieci (w 2019 r. – 5,3 dzieci).

2. Kluby dziecięce

Na koniec 2020 r. funkcjonowało 795 klubów dziecięcych. Kluby prowadzone przez jst (105) stanowiły jedynie 13% ogółu klubów, zaś niepubliczne (690) – aż 87%. Zatem, tak jak w przypadku żłobków, utrzymana została występująca w latach ubiegłych relacja między klubami publicznymi i niepublicznymi (tabela 5).

Tabela 5. Liczba klubów dziecięcych w latach 2011–2020 wg podmiotu tworzącego

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	liczba									
kluby dziecięce utworzone przez:	48	105	212	384	453	515	629	676	733	795
gminy (jst)	4	11	13	20	25	33	36	46	68	105
osoby fizyczne	41	83	171	316	356	390	484	504	517	518
osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej	3	11	28	48	72	92	109	126	148	172
	%									
kluby dziecięce utworzone przez:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
gminy (jst)	8%	10%	6%	5%	6%	6%	6%	7%	9%	13%
osoby fizyczne	85%	79%	81%	82%	79%	76%	77%	75%	71%	65%
osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej	6%	10%	13%	13%	16%	18%	17%	19%	20%	22%

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za lata 2011–2020.

Kluby dziecięce dysponowały ok. 15 tys. miejscami opieki, co stanowiło jedynie ok. 7,9% wszystkich miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. W porównaniu z 2019 r. jest to wzrost o ponad 1,4 tys. miejsc, tj. ok. 11%. Kluby dziecięce utworzone przez jst dysponowały 2,1 tys. miejsc opieki, utworzone przez osoby fizyczne – 9,4 tys., a utworzone przez osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej – 3,4 tys. Oznacza to, że kluby dziecięce utworzone przez podmioty inne niż jst dysponowały 85,9% miejsc opieki.

Na ostatni dzień grudnia 2020 r. w klubach dziecięcych zatrudniano 2,7 tys. osób (w 2019 r. – 2,4 tys.), w tym 2,2 tys. osób na stanowisku opiekuna, co stanowiło ok. 80% wszystkich zatrudnionych (w 2019 r. – 2 tys., tj. 83%), a 63 osoby na stanowisku pielęgniarki lub położnej – ok. 2% wszystkich zatrudnionych (w 2019 r. – 66). Pozostałe osoby nie sprawowały opieki nad dziećmi, a były zatrudnione np. do obsługi. Na koniec 2020 r. przeciętna liczba dzieci przypadająca na 1 opiekuna (osobę zatrudnioną na stanowisku opiekuna, pielęgniarki lub położnej) w klubach dziecięcych wyniosła 4,2 dzieci (w 2019 r. – 4,5 dzieci).

3. Dzienni opiekunowie

Dzienni opiekunowie (1 576 osób) sprawowali opiekę nad 9,4 tys. dzieci. W porównaniu do 2019 r. liczba dziennych opiekunów pozostała zbliżona (spadła z 1 578 osób, tj. o 0,1%), a liczba dzieci pod ich opieką wzrosła o 2% (z 9 275 dzieci). Oznacza to, że średnio pod opieką dziennego opiekuna znajdowało się 6 dzieci.

4. Nianie

Na koniec 2020 r. do ubezpieczenia zdrowotnego zgłoszonych było ogółem ok. 5,6 tys. osób, w tym 5,4 tys. (czyli ok. 97%) stanowiły kobiety.

Wydatki budżetu państwa na ich składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i wypadkowe) oraz na ubezpieczenie zdrowotne wyniosły w 2020 r. (w miesiącach styczeń – grudzień) ok. 31,6 mln zł (w 2019 r. – 37,8 mln zł).

5. Opłaty i wydatki na realizację zadań wynikających z ustawy

Opłaty za pobyt w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów pobierane mogą być albo w ujęciu miesięcznym albo godzinowym. Opłaty miesięczne najczęściej mieściły się w następujących przedziałach:

- w żłobkach: do 350 zł (23%) oraz od 350,01 zł do 600 zł (26%),
- w klubach dziecięcych: od 350,01 zł do 600 zł (23%) i od 600,01 zł do 850 zł (24%),
- u dziennych opiekunów: od 600,01 zł do 850 zł (16%) i od 850,01 zł do 1000 zł (18%).

Za wyżywienie rodzice najczęściej ponosili opłatę dzienną. Opłaty te, niezależnie od formy opieki, w większości przypadków mieściły się w przedziale od 7,51 zł do 10 zł i powyżej 10 zł (żłobki – odpowiednio 24% i 51%, kluby dziecięce – 30% i 54%, dzienni opiekunowie – 18% i 74%). Zatem za wyżywienie rodzice najczęściej płacili miesięcznie od 157,71 zł do 210 zł i powyżej 210 zł (przy założeniu, że dziecko uczęszcza do placówki przez 21 dni roboczych miesięcznie).

Na zróżnicowanie opłat może mieć wpływ sektor, do którego należą podmioty tworzące instytucje opieki – opłaty pobierane od rodziców przez podmioty z sektora publicznego są niższe niż w przypadku opłat podmiotów z sektora prywatnego, gdyż gminy znaczną część kosztów funkcjonowania miejsc ponoszą z własnych środków.

Jednostki samorządu terytorialnego na dofinansowanie kosztów bieżących funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w instytucjach publicznych przeznaczyły 926,8 mln zł (tabela 6).

Tabela 6. Wysokość wydatków jst na publiczne instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2020 r.

Lp.	Województwo	Żłobki			Kluby dziecięce			Dzienny opiekun		
		wysokość wydatków	liczba dzieci	kwota środków na dziecko	wysokość wydatków	liczba dzieci	kwota środków na dziecko	wysokość wydatków	liczba dzieci	kwota środków na dziecko
1.	dolnośląskie	104 847 260	5 858	1 492	1 996 911	135	1 233	84 068	10	701
2.	kujawsko-pomorskie	43 735 220	2 720	1 340	1 365 748	120	948	457 341	53	719
3.	lubelskie	33 520 018	2 559	1 092	744 616	65	955	0	0	0
4.	lubuskie	28 047 908	1 809	1 292	2 036 507	171	992	0	0	0
5.	łódzkie	65 235 322	3 895	1 396	641 911	76	704	178 245	29	512
6.	małopolskie	68 985 420	4 006	1 435	2 793 198	252	924	0	0	0
7.	mazowieckie	164 755 274	9 580	1 433	3 107 190	376	689	3 864 070	236	1 364
8.	opolskie	28 875 584	2 031	1 185	329 577	20	1 373	20 071	5	335
9.	podkarpackie	51 502 732	3 883	1 105	210 053	38	461	0	0	0
10.	podlaskie	26 899 912	1 783	1 257	5 600	18	26	12 682	10	106
11.	pomorskie	48 582 154	2 812	1 440	300 750	20	1 253	0	0	0
12.	śląskie	87 336 054	5 323	1 367	2 530 248	213	990	0	0	0
13.	świętokrzyskie	19 246 923	1 594	1 006	894 320	80	932	140 196	15	779
14.	warmińsko-mazurskie	21 367 206	1 585	1 123	499 656	26	1 601	555 316	60	771
15.	wielkopolskie	61 156 136	3 359	1 517	1 698 003	136	1 040	406 601	49	691
16.	zachodniopomorskie	47 782 219	3 202	1 244	38 035	16	198	0	0	0
	POLSKA	901 875 342	55 999	1 342	19 192 323	1 762	908	5 718 590	467	1 020

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2020 r.

Jednocześnie część gmin dofinansowywała ze swoich środków funkcjonowanie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w instytucjach niepublicznych, co wpływa na obniżenie opłat od rodziców. Gminy przekazały na ten cel 375 mln zł (tabela 7).

W 2020 r. wzrosły wydatki na funkcjonowanie systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, na które składają się środki wykazywane przez jednostki samorządu terytorialnego w sprawozdaniu RB-28, środki budżetu państwa oraz środki Funduszu Pracy. W 2020 r. na żłobki, kluby dziecięce i dziennych opiekunów wydatkowano łącznie **1 888,1 mln zł**³, podczas gdy w 2019 r. było to **1 679,7 mln zł**. 17,7% ww. środków (tj. **333,9 mln zł**) to środki publiczne wydatkowane w ramach Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” (pkt 5.1. sprawozdania).

Należy również mieć na względzie, że z budżetu państwa finansowane są składki za nianie z tytułu ubezpieczeń społecznych i z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego (pkt 4 sprawozdania).

Dodatkowo ze sprawozdań rzeczowo-finansowych złożonych przez podmioty niepubliczne wynika, że otrzymały one dofinansowanie ze środków UE na wydatki bieżące w kwocie **201 mln zł**.

³ Obejmują również wydatki inwestycyjne.

Stąd łączne wydatki na system opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 ze środków publicznych wyniosły **2 121 mln zł**.

Tabela 7. Wysokość środków, jakie otrzymały instytucje niepubliczne z dotacji gminnej w 2020 r.

Lp.	Województwo	Żłobki			Kluby dziecięce			Dzienny opiekun		
		otrzymane środki	liczba dzieci objęta dofinansowaniem	kwota dotacji/dziecko/miesiąc	otrzymane środki	liczba dzieci objęta dofinansowaniem	kwota dotacji/dziecko/miesiąc	otrzymane środki	liczba dzieci objęta dofinansowaniem	kwota dotacji/dziecko/miesiąc
1.	dolnośląskie	59 141 278	11 235	439	2 518 160	981	214	73 135	33	185
2.	kujawsko-pomorskie	11 998 114	2 140	467	2 255 323	431	436	194 098	18	899
3.	lubelskie	10 742 307	2 207	406	354 548	170	174	13 800	8	144
4.	lubuskie	13 161 491	1 972	556	941 171	171	459	0	0	0
5.	łódzkie	8 855 740	1 484	497	11 815	13	76	0	0	0
6.	małopolskie	33 036 649	9 707	284	1 893 872	626	252	368 642	129	238
7.	mazowieckie	62 793 653	7 309	716	1 870 340	300	520	40 040 529	3 062	1 090
8.	opolskie	12 658 040	2 173	485	174 254	54	269	0	0	0
9.	podkarpackie	5 118 787	1 480	288	447 320	212	176	59 790	37	135
10.	podlaskie	1 812 213	396	381	22 630	12	157	0	0	0
11.	pomorskie	10 152 345	1 977	428	359 190	223	134	202 050	127	133
12.	śląskie	30 103 545	6 820	368	1 211 562	549	184	431 800	103	349
13.	świętokrzyskie	1 522 314	362	350	3 000	5	50	0	0	0
14.	warmińsko-mazurskie	7 755 083	908	712	177 580	118	125	1 700	9	16
15.	wielkopolskie	40 668 561	9 124	371	454 900	240	158	122 750	81	126
16.	zachodniopomorskie	10 901 143	2 401	378	376 210	139	226	0	0	0
	POLSKA	320 421 263	61 695	433	13 071 875	4 244	257	41 508 294	3 607	959

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2020 r.

5.1. Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” 2020

Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+”, którego podstawę prawną stanowi art. 62 ustawy, jest ogłaszany co roku, poczynając od 2011 r. Jest on realizowany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej we współpracy z wojewodami. Jego celem jest zwiększenie dostępności terytorialnej i finansowej miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów dla wszystkich dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki, a także podwyższenie standardów opieki. Wzrost dostępności miejsc opieki przyczynia się nie tylko do zwiększenia odsetka dzieci objętych opieką, ale także umożliwia łączenie życia zawodowego z rodzinnym i pozwala na zwiększenie zatrudnienia, zwłaszcza kobiet.

Program „MALUCH+” 2020 r. składał się z 4 modułów, w ramach których można było otrzymać dofinansowanie do następujących rodzajów zadań:

- 1) **moduł 1** (dla jst) – utworzenie nowych miejsc opieki i zapewnienie ich funkcjonowania lub samo utworzenie miejsc:

a) **moduł 1a** – dofinansowywanie zadań na terenie tych gmin, gdzie nie funkcjonowały żłobki lub kluby dziecięce utworzone przez jednostki samorządu terytorialnego, a zadanie dotyczyło utworzenia miejsc dla nie więcej niż 20% dzieci w wieku 1-2 lat w gminie i wnioskowana wysokość dofinansowania nie przekraczała 3 mln zł,

b) **moduł 1b** – dofinansowywanie zadań realizowanych na terenie gmin, gdzie na dzień składania oferty konkursowej:

– funkcjonowały żłobki lub kluby dziecięce i wnioskowana wysokość dofinansowania na zadanie polegające na tworzeniu nowych miejsc opieki w gminie nie przekraczała 5 mln zł lub

– nie funkcjonowały żłobki lub kluby dziecięce, ale zadanie dotyczyło utworzenia miejsc dla więcej niż 20% dzieci w wieku 1-2 lat w gminie lub wnioskowana wysokość dofinansowania na zadanie polegające na tworzeniu nowych miejsc opieki w gminie przekraczała 3 mln zł;

2) **moduł 2** (dla jst) – zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki tworzonych przez gminy z udziałem programu „MALUCH+”;

3) **moduł 3** (dla podmiotów innych niż jst) – utworzenie nowych miejsc opieki;

4) **moduł 4** (dla podmiotów innych niż jst) – zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki (pod warunkiem pomniejszenia opłaty rodziców o kwotę przyznanego dofinansowania)⁴.

W związku z ogłoszonym w 2020 r. stanem epidemii, minister właściwy do spraw rodziny podejmował inicjatywy służące sprawniej realizacji programu.

W ramach Tarczy Antykryzysowej wprowadzone zostało rozwiązanie dedykowane podmiotom biorącym udział w programie „MALUCH+”, umożliwiające obniżenie opłat rodziców również za okres, w którym nie była sprawowana opieka nad dziećmi w związku z działaniami na rzecz zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19 (art. 15e ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. poz. 1842, z późn. zm.)).

Kolejnym istotnym rozwiązaniem było umożliwienie wydatkowania dofinansowania przyznanego w ramach edycji 2020 do dnia 30 listopada 2021 r. Ustawa z dnia 7 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania społeczno-gospodarczym skutkom COVID-19 (Dz. U. z 2020 r. poz. 1747) umożliwiła beneficjentom programu mającym trudności z dokończeniem inwestycji polegających na utworzeniu miejsc opieki w 2020 r. ze względu na trwający stan epidemii COVID-19, wydatkowanie środków finansowych pochodzących z Funduszu Pracy do dnia 30 listopada 2021 r. Ustawa ta wprowadziła również rozwiązanie umożliwiające wydłużenie czasu, do którego będzie można wydatkować środki budżetowe wskazane jako tzw. wydatki niewygasające do dnia 30 listopada 2021 r. – pod

⁴ Moduł 4 został ogłoszony w terminie późniejszym w stosunku do modułów 1–3.

warunkiem ujęcia tych wydatków w rozporządzeniu Rady Ministrów. Warunkiem umożliwiającym wydłużenie terminu realizacji zadania było uprzednie uzyskanie zgody wojewody. Decyzje Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii w zakresie przedłużenia wydatkowania środków Funduszu Pracy zostały wydane dnia 17 grudnia 2020 r., natomiast rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2020 nie wygasają z upływem roku budżetowego – dnia 28 grudnia 2020 r. (Dz. U. poz. 2422). Zakładano, że rozwiązanie to umożliwi dokończenie inwestycji polegających na utworzeniu ponad 5,5 tys. miejsc opieki na kwotę 44,6 mln zł⁵, z tego:

- z rezerwy celowej – ok. 3,5 tys. miejsc na kwotę 20 mln zł
- z Funduszu Pracy – ok. 2 tys. miejsc na kwotę 24,5 mln zł.

Ponadto, w programie „MALUCH+” wprowadzono zmianę dla edycji 2017, 2018, 2019 i 2020, dotyczącą określenia sposobu weryfikacji stopnia spełnienia warunku dotyczącego dochowania okresu trwałości w stosunku do miejsc utworzonych ze środków otrzymanych w tych edycjach przez okres od dnia 1 stycznia 2020 r. do 6 miesięcy po odwołaniu stanu epidemii. Warunek dochowania minimalnego okresu funkcjonowania miejsc został zmieniony w taki sposób, że miejsca te nie muszą być wykorzystane, tj. fizycznie obsadzone, lecz podmioty prowadzące instytucje opieki zostały zobowiązane do pozostawiania w gotowości do przyjęcia dzieci na te miejsca.

Na realizację programu „MALUCH+” 2020 przeznaczono kwotę 450 mln zł, z tego 299,2 mln zł z rezerwy celowej, a 150 mln zł z Funduszu Pracy. Z rezerwy celowej wydatkowano ok. 208,4 mln zł (z części 85), a ze środków Funduszu Pracy ok. 125,5 mln zł.

Ze środków programu w 2020 r. powstało ok. 9,8 tys.⁶ nowych miejsc opieki, a ok. 67,8⁷ tys. dzieci otrzymało dofinansowanie do pobytu, w tym 599 dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki. Od 2011 r. przy współudziale środków z programu powstało ok. 66,3 tys. miejsc, przy czym aż 83% z nich w latach 2015-2020. Szczegółowe dane przedstawia tabela 8. Miejsca utworzone przy współudziale środków z programu stanowią 42% miejsc, które powstały w latach 2011-2020.

⁵ Część z tych inwestycji już się zakończyła i została rozliczona, a część jest jeszcze realizowana.

⁶ Dane na podstawie sprawozdań wojewódzkich z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” za 2020 r., przy czym nie wszystkie umowy zostały rozliczone, a część zadań jest jeszcze realizowana (dotyczy zadań, które otrzymały zgodę na wydłużenie terminu wykorzystania środków).

⁷ Dane na podstawie sprawozdań wojewódzkich z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” za 2020 r., przy czym nie wszystkie umowy zostały rozliczone.

Tabela 8. Liczba miejsc opieki utworzonych w latach 2015-2020 przy współudziale środków programu „MALUCH+” wg sektora

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Liczba nowych miejsc opieki utworzonych przez:							
gminy	3 762	4 091	8 067	16 268	13 029	9 772	55 039
podmioty niepubliczne	2 577	3 327	3 449	5 797	5 640	4 371	25 211
	1 185	764	4 618	10 471	7 389	5 401	29 828

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ w latach 2015-2020; od 2015 r. o środki na tworzenie miejsc opieki mogły ubiegać się nie tylko gminy, ale również uczelnie, a od 2017 r. rozszerzono tę możliwość na wszystkie podmioty inne niż gminy.

Moduł 1a

Do dofinansowania zakwalifikowano oferty ze 110 gmin dotyczące utworzenia 2 761 miejsc opieki w 113 instytucjach. Ostatecznie gminy utworzyły 1 828 nowych miejsc.

Tabela 9. Liczba nowych miejsc opieki w module 1a wg form opieki

Lp.	Województwo	Liczba nowych miejsc opieki			
		żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	97	12	0	109
2	kujawsko-pomorskie	114	23	0	137
3	lubelskie	102	0	0	102
4	lubuskie	18	73	0	91
5	łódzkie	136	39	0	175
6	małopolskie	31	0	0	31
7	mazowieckie	145	74	0	219
8	opolskie	24	0	0	24
9	podkarpackie	195	0	0	195
10	podlaskie	19	7	0	26
11	pomorskie	79	30	0	109
12	śląskie	12	60	0	72
13	świętokrzyskie	201	38	0	239
14	warmińsko-	0	0	0	0
15	wielkopolskie	136	43	0	179
16	zachodnio-pomorskie	120	0	0	120
	POLSKA	1 429	399	0	1 828

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ za 2020 r.

Moduł 1b

Do dofinansowania zakwalifikowano oferty z 85 gmin dotyczące utworzenia 3 745 miejsc opieki w 93 instytucjach. Ostatecznie gminy utworzyły 2 543 nowe miejsca.

Tabela 10. Liczba nowych miejsc opieki w module 1b wg form opieki

Lp.	Województwo	Liczba nowych miejsc opieki			
		żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	273	0	0	273
2	kujawsko-pomorskie	26	20	0	46
3	lubelskie	22	0	0	22
4	lubuskie	32	20	0	52
5	łódzkie	89	0	0	89
6	małopolskie	198	0	0	198
7	mazowieckie	312	52	0	364
8	opolskie	146	0	0	146
9	podkarpackie	395	0	0	395
10	podlaskie	251	0	0	251
11	pomorskie	136	26	0	162
12	śląskie	137	0	0	137
13	świętokrzyskie	50	0	0	50
14	warmińsko-	0	0	0	0
15	wielkopolskie	214	62	0	276
16	zachodnio-pomorskie	82	0	0	82
	POLSKA	2 363	180	0	2 543

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ za 2020 r.

Moduł 2

Do dofinansowania zakwalifikowano oferty z 456 gmin dotyczące dofinansowania do bieżącego funkcjonowania 25 754 miejsc opieki (w tym 396 miejsc opieki dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki) w 721 instytucjach opieki. Ze środków przeznaczonych na moduł dofinansowano łącznie 25 838 miejsc opieki, w tym 375 miejsc opieki dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki.

Tabela 11. Liczba dofinansowanych miejsc opieki w module 2 wg form opieki

Lp.	Województwo	Liczba dofinansowanych miejsc opieki, w tym:				dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki			
		żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM	żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	3 016	45	0	3 061	10	0	0	10
2	kujawsko-pomorskie	914	51	23	988	22	0	0	22
3	lubelskie	1 167	0	0	1 167	20	0	0	20
4	lubuskie	679	151	0	830	6	0	0	6
5	łódzkie	1 148	37	5	1 190	4	0	0	4
6	małopolskie	1 354	231	0	1 585	54	0	0	54
7	mazowieckie	3 782	232	125	4 139	41	0	0	41
8	opolskie	803	27	0	830	3	0	0	3
9	podkarpackie	2 177	40	0	2 217	36	0	0	36
10	podlaskie	888	0	10	898	2	0	0	2
11	pomorskie	1 907	40	12	1 959	109	0	0	109
12	śląskie	1 927	131	0	2 058	35	0	0	35
13	świętokrzyskie	1 167	38	18	1 223	31	1	1	33
14	warmińsko-mazurskie	701	0	60	761	0	0	0	0
15	wielkopolskie	1 474	45	22	1 541	0	0	0	0
16	zachodnio-pomorskie	1 391	0	0	1 391	0	0	0	0
	POLSKA	24 495	1 068	275	25 838	373	1	1	375

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ za 2020 r.

Moduł 3

W ramach modułu 3 wpłynęły oferty 611 podmiotów innych niż jst dotyczące utworzenia 18 329 miejsc opieki. Ostatecznie podmioty niepubliczne utworzyły 5 401 miejsc opieki.

Tabela 12. Liczba nowych miejsc opieki w module 3 wg form opieki

Lp.	Województwo	Liczba nowych miejsc opieki			
		żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	593	84	0	677
2	kujawsko-pomorskie	183	96	5	284
3	lubelskie	326	25	0	351
4	lubuskie	3	20	0	23
5	łódzkie	100	56	0	156
6	małopolskie	281	0	12	293
7	mazowieckie	975	188	168	1 331
8	opolskie	0	10	0	10
9	podkarpackie	120	0	0	120
10	podlaskie	25	0	0	25
11	pomorskie	775	240	65	1 080
12	śląskie	417	69	0	486
13	świętokrzyskie	105	0	0	105
14	warmińsko-	80	7	0	87
15	wielkopolskie	213	0	16	229
16	zachodnio-pomorskie	119	25	0	144
	POLSKA	4 315	820	266	5 401

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ za 2020 r.

Moduł 4

W ramach modułu 4 wpłynęły oferty 2 418 podmiotów innych niż jst dotyczące funkcjonowania miejsc opieki dla 64 222 dzieci, w tym dla 472 dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki. Ostatecznie dofinansowaniem objęto 41 995 dzieci, w tym 224 dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki.

Tabela 13. Liczba dzieci dofinansowanych w ramach modułu 4 wg form opieki

Lp.	Województwo	Liczba dofinansowanych miejsc opieki, w tym:				dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki			
		żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM	żłobek	klub dziecięcy	dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	4 776	477	12	5 265	50	3	0	53
2	kujawsko-pomorskie	949	284	49	1 282	7	0	1	8
3	lubelskie	1 252	55	0	1 307	0	0	0	0
4	lubuskie	1 042	77	0	1 119	0	0	0	0
5	łódzkie	607	123	69	799	0	0	0	0
6	małopolskie	7 795	1 264	52	9 111	31	10	0	41
7	mazowieckie	3 040	377	599	4 016	5	3	0	8
8	opolskie	1 684	42	0	1 726	18	0	0	18
9	podkarpackie	2 002	230	42	2 274	0	0	0	0
10	podlaskie	1 227	132	0	1 359	1	0	0	1
11	pomorskie	1 382	403	298	2 083	5	2	0	7
12	śląskie	4 321	555	227	5 103	29	0	0	29
13	świętokrzyskie	569	79	5	653	7	4	0	11
14	warmińsko-	410	118	59	587	0	2	0	2
15	wielkopolskie	3 477	375	80	3 932	46	0	0	46
16	zachodnio-pomorskie	1 274	105	0	1 379	0	0	0	0
	POLSKA	35 807	4 696	1 492	41 995	199	24	1	224

Źródło: Sprawozdania wojewódzkie z realizacji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH+ za 2020 r.

5.2. Środki UE z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

W ramach Działania 2.1. *Równość szans mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym w dostępie do zatrudnienia, rozwoju kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego* w 2020 r. nie ogłaszano nowych konkursów, podpisano 15 umów o dofinansowanie projektów w ramach konkursu nr POWR.02.01.00-IP.03-00-001/19 pt. „*Podniesienie kompetencji przedstawicieli władz samorządu gminnego, powiatowego, wojewódzkiego i pracowników jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za rozwój form opieki na dziećmi w wieku do lat 3 z dowolnej jednostki samorządu terytorialnego w obrębie dowolnego województwa oraz podmiotów niegminnych planujących utworzenie i prowadzenie instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 z dowolnej gminy w obrębie wybranego województwa*”, na kwotę 10 071 312,95 PLN, z czego w 2020 r. realizację rozpoczęło 12 projektów na kwotę 8 244 750,45 PLN.

Jednocześnie, w 2020 r. realizowano 3 projekty na kwotę 4 197 443,75 PLN w ramach konkursu nr POWR.02.01.00-IP.03-00-001/18 pt. „*Podniesienie kompetencji przedstawicieli podmiotów niegminnych, którzy planują utworzenie i prowadzenie instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 i pochodzą z gmin, na terenie których mieszka 5 tys. i więcej mieszkańców*” oraz 3 projekty na kwotę 3 077 424,25 PLN w ramach konkursu pt. „*Podniesienie kompetencji przedstawicieli podmiotów niegminnych, którzy planują utworzenie i prowadzenie instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 i pochodzą z gmin, na terenie których mieszka poniżej 5 tys. ludności*”.

Łącznie, wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. realizowanych było 18 projektów na kwotę 15 519 618,45 PLN, od początku realizacji projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach ww. Działania osiągnięte zostały następujące wartości poszczególnych wskaźników:

- 5662 osoby - *Liczba przedstawicieli podmiotów tworzących i prowadzących instytucje opieki nad dzieckiem do lat 3 objętych wsparciem szkoleniowym w zakresie form opieki nad dziećmi do lat 3;*
- 5574 osoby - *Liczba przedstawicieli podmiotów tworzących i prowadzących instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, którzy podnieśli lub nabyli kompetencje w zakresie rozwiązań związanych z organizacją i finansowaniem opieki nad dziećmi do lat 3.*

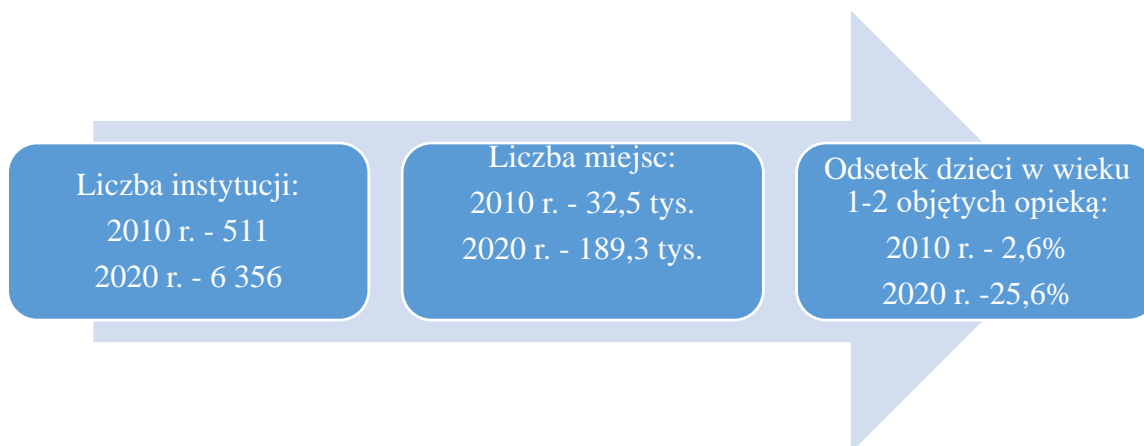
Ponadto w ramach wszystkich Regionalnych Programów Operacyjnych realizowane są działania z zakresu m.in. tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi, dostosowania istniejących miejsc opieki do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami oraz finansowania kosztów bieżącej opieki.

6. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę, że rodzice jako jedną z barier w posiadaniu dzieci wskazują brak możliwości łączenia życia zawodowego i rodzinnego, rząd jako jeden z priorytetów polityki rodzinnej przyjął rozwój instytucji opieki nad dziećmi najmłodszymi – żłobków, klubów dziecięcych, dziennych opiekunów. Jednocześnie rząd, pamiętając, że wybór co do opieki nad potomstwem należy do rodziców, którzy najlepiej znają potrzeby swoje oraz swoich dzieci, dba, aby powstawały i funkcjonowały bezpieczne miejsca opieki nad najmłodszymi dziećmi, które poza funkcją opiekuńczą mają za zadanie dbać o rozwój i edukację dzieci. Do końca 2030 r. wskaźnik objęcia opieką instytucjonalną dzieci w wieku do lat 3 ma wynieść 33%.

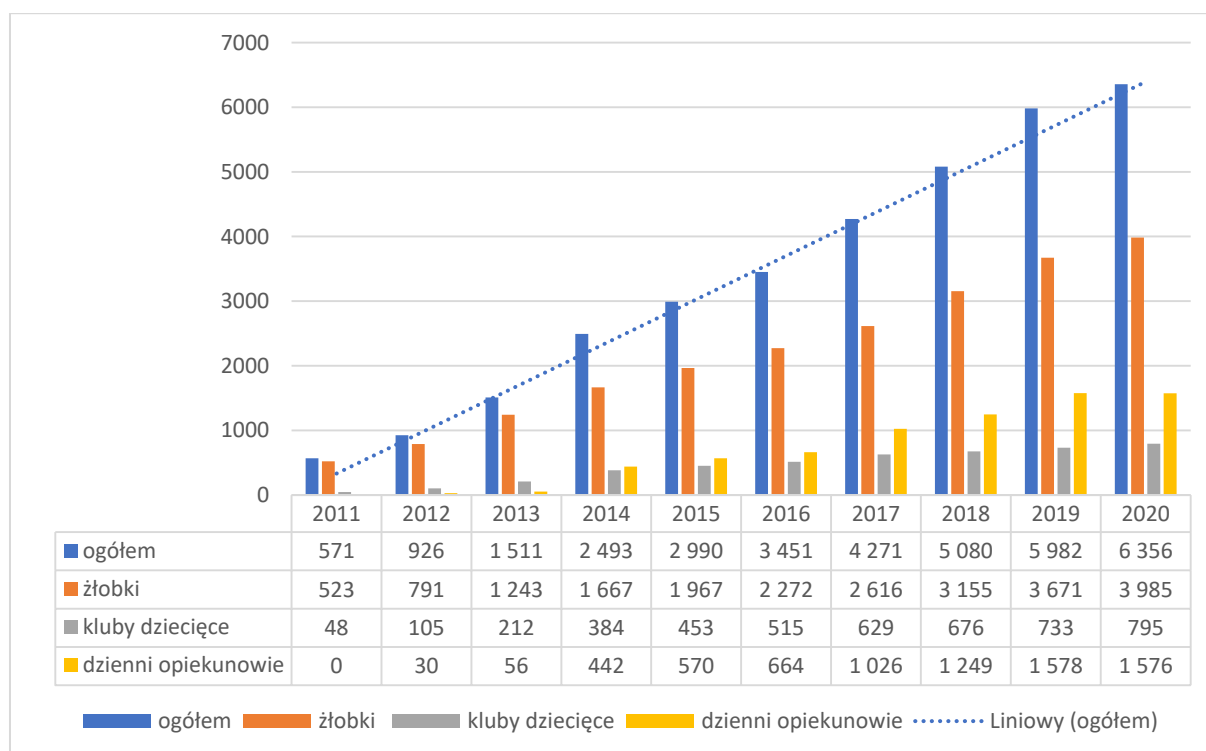
1. Od wejścia w życie ustawy, tj. od dnia 4 kwietnia 2011 r., obserwuje się dynamiczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz liczby miejsc w tych instytucjach. O ile w 2010 r. funkcjonowało 511 żłobków i oddziałów żłobkowych, o tyle w 2020 r. było już ponad 6 tys. instytucji wpisanych do rejestru żłobków i klubów dziecięcych oraz wykazu dziennych opiekunów (co w stosunku do 2010 r. stanowi wzrost ponad 12-krotny). W tym okresie prawie 6-krotnie wzrosła liczba miejsc opieki (z ok. 32,5 tys. w 2010 r. do ok. 189,3 tys. miejsc w 2020 r.). Systematycznie wzrasta również odsetek dzieci w wieku 1-2 lat objętych opieką (w 2010 r. – ok. 2,6%, a w 2020 r. już ok. 25,6%).

Wykres 4. Najważniejsze zmiany w obszarze opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2020

2. W 2020 r., tak jak w latach ubiegłych, przeważającą część instytucji stanowiły żłobki (ok. 63%), które dysponowały największą liczbą miejsc (ok. 87%) i na które gminy zgłaszały największe zapotrzebowanie (ok. 87%). Zatem, pomimo tego, że ustawa umożliwia sprawowanie opieki nad najmłodszymi dziećmi w różnych formach, to sektor ten jest zdominowany przez jedną z nich – żłobki. Dynamika wzrostu liczby żłobków oraz klubów dziecięcych jest na podobnym poziomie (odpowiednio o 9% oraz o 8%), jednakże liczba dziennych opiekunów uległa nieznacznie pomniejszeniu o 0,1 %.

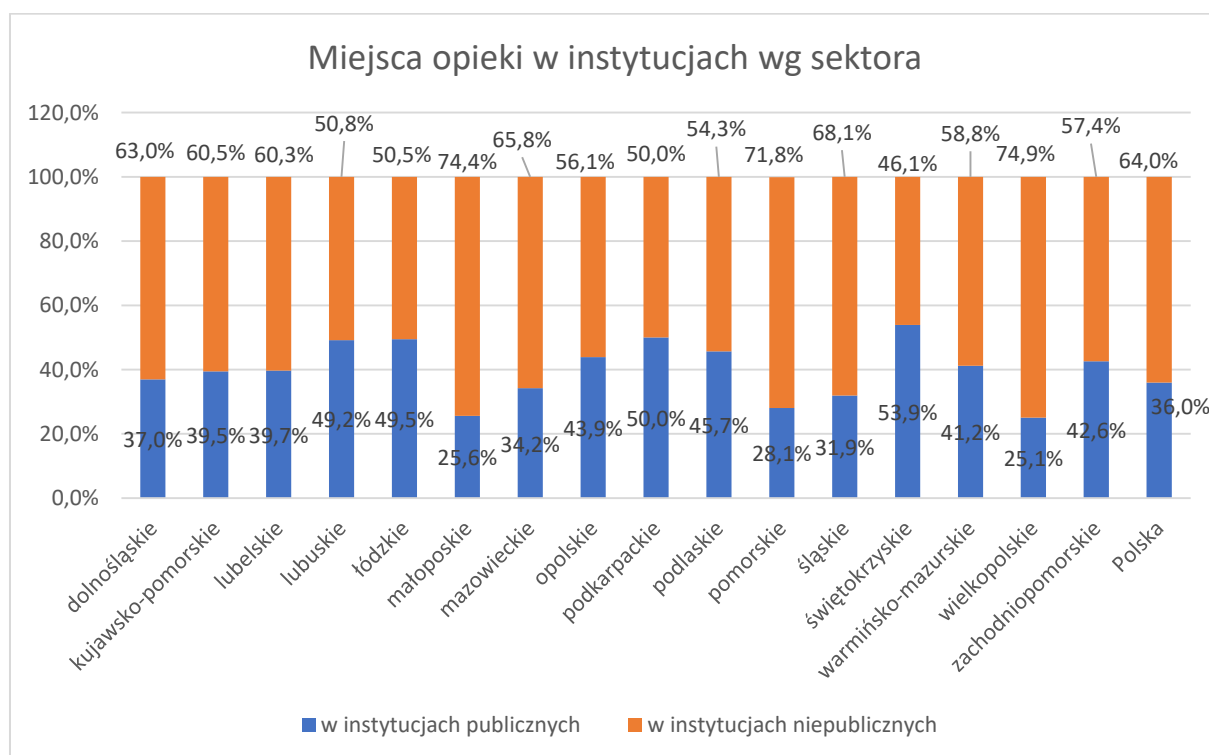
Wykres 5. Liczba instytucji opieki nad małymi dziećmi wg typów w latach 2011-2020

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011-2020.

3. W 2020 r. utrzymane zostały tendencje z lat ubiegłych w zakresie struktury własnościowej podmiotów opiekujących się małymi dziećmi (żłobków i klubów dziecięcych). Udział publicznych (gminnych) żłobków i klubów dziecięcych wynosił 22%, natomiast udział liczby miejsc w tych instytucjach – 37,6%. Udział żłobków gminnych spadł na przestrzeni lat 2011–2020 o 45 punkty procentowe (z 67% w 2011 r. do 22%), a niepublicznych wzrósł o 45 punktów procentowych (z ok. 33% do 78%). Natomiast kluby dziecięce już od 2011 r. były tworzone głównie przez podmioty inne niż gmina i struktura ta została zachowana – na koniec 2020 r. stanowiły one ok. 87% wszystkich klubów dziecięcych. W przypadku dziennych opiekunów udział innych podmiotów niż gmina wynosił w 2020 r. – 93%, należy jednak pamiętać, że do 2013 r. dziennego opiekuna mogła zatrudniać tylko gmina, następnie katalog został rozszerzony o osobę prawną i jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej, a dopiero od 2018 r. możliwość taką otrzymały osoby fizyczne, w tym prowadzące działalność na własny rachunek.

Wykres 6. Udział miejsc w instytucjach opieki wg sektora w stosunku do łącznej liczby miejsc w tych instytucjach w 2020 r.

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za 2020 r. (stan na 31 grudnia).

4. Program „MALUCH+” przyczynia się w znaczącym stopniu do powstawania miejsc opieki. W latach 2011-2020 dzięki programowi powstało ok. 66,3 tys. miejsc opieki, co stanowi 42% wszystkich powstałych w okresie 2011–2020 miejsc. Należy jednak zauważyć, że aż 55 tys. miejsc powstało w latach 2015–2020. Najpierw w 2017 r. umożliwiono podmiotom niegminnym ubieganie się o dofinansowanie do tworzenia nowych miejsc opieki⁸, a nie tylko – jak we wcześniejszych edycjach – do samego funkcjonowania miejsc, następnie w 2018 r. zwiększono środki na Program ze 151 mln zł rocznie do 450 mln zł i wprowadzono gwarancję dla gmin, na terenie których nie funkcjonują żłobki i kluby dziecięce dotyczącą uzyskania dofinansowania do 80% kosztów inwestycji, a w 2019 r. i 2020 r. dla gmin zwiększono kwoty dofinansowania na utworzenie 1 miejsca. Dzięki tym zmianom w 2017 r. powstało 8,1 tys. nowych miejsc opieki, w 2018 r. ok. 16,3 tys. nowych miejsc, w 2019 r. kolejne 13 tys. miejsc, a w 2020 r. – 9,8 tys. (część zadań, na które beneficjenci otrzymali dofinansowanie, jest jeszcze nierozliczona lub, w przypadku wydłużonego terminu wydatkowania środków - jest w trakcie realizacji).
5. Spadło zapotrzebowanie zgłaszane przez gminy oraz podmioty niepubliczne na nowe miejsca opieki – z 79,3 tys. miejsc na koniec 2019 r. do ok. 61 tys. miejsc na koniec 2020 r. Oznacza to, że dzięki stałemu wzrostowi, tak samej liczby instytucji, jak i miejsc w tych instytucjach, coraz mniej dzieci dotyczy zapotrzebowanie na miejsca w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Gdyby zrealizowane zostało zapotrzebowanie na miejsca opieki dla dzieci w wieku 1-2 lat (bez miejsc opieki u niań) to, uwzględniając już istniejące miejsca, wskaźnik dostępności miejsc opieki dla dzieci w wieku 1-2 wyniósłby 32,8%⁹.
6. W omawianym okresie wzrosły wydatki na żłobki, kluby dziecięce oraz dziennych opiekunów – łączne zaangażowanie środków własnych gmin, jak i środków publicznych (rezerwy celowej oraz Funduszu Pracy), wyniosły **1 888,1 mln zł**¹⁰, podczas gdy w 2019 r. było to **1 679,7 mln zł**. Dodatkowo, jeśli uwzględni się wydatki budżetu państwa na składki na ubezpieczenie społeczne oraz zdrowotne za nianie, a także środki UE, jakie otrzymały podmioty niepubliczne na funkcjonowanie miejsc opieki, wydatki na system opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 wyniosły w 2020 r. – **2 120,8 mln zł**.

⁸ Z dofinansowania była wyłączona możliwość budowy nowego budynku oraz zakup nieruchomości.

⁹ Dotyczy dzieci w wieku 1–2 bez dzieci pod opieką niań.

¹⁰ Obejmują również wydatki inwestycyjne.

Spis tabel i wykresów

Spis tabel

Tabela 1. Liczba instytucji oraz liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011-2020 ...	11
Tabela 2. Liczba dzieci w wieku 1-2 lata na miejsce w żłobku, klubie dziecięcym i u dziennego opiekuna	11
Tabela 3. Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych opieką	13
Tabela 4. Liczba żłobków w latach 2011-2020 wg podmiotu tworzącego	15
Tabela 5. Liczba klubów dziecięcych w latach 2011-2020 wg podmiotu tworzącego.....	16
Tabela 6. Wysokość wydatków jst na publiczne instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2020 r.	18
Tabela 7. Wysokość środków, jakie otrzymały instytucje niepubliczne z dotacji gminnej w 2020 r.	19
Tabela 8. Liczba miejsc opieki utworzonych w latach 2015-2020 przy współudziale środków programu „MALUCH+” wg sektora	22
Tabela 9. Liczba nowych miejsc opieki w module 1a wg form opieki	22
Tabela 10. Liczba nowych miejsc opieki w module 1b wg form opieki	23
Tabela 11. Liczba dofinansowanych miejsc opieki w module 2 wg form opieki.....	24
Tabela 12. Liczba nowych miejsc opieki w module 3 wg form opieki	25
Tabela 13. Liczba dzieci dofinansowanych w ramach modułu 4 wg form opieki.....	26

Spis wykresów

Wykres 1. Odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2015 r. i 2020 r.	9
Wykres 2. Liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 na koniec 2020 r. oraz dynamika wzrostu w stosunku do 2019 r.	10
Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych wg wieku w 2020 r.	12
Wykres 4. Najważniejsze zmiany w obszarze opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2020 ...	28
Wykres 5. Liczba instytucji opieki nad małymi dziećmi wg typów w latach 2011-2020	28
Wykres 6. Udział miejsc w instytucjach opieki wg sektora w stosunku do łącznej liczby miejsc w tych instytucjach w 2020 r.	29